

дадут, обитает постоянно возле церкви, всех любит, всему радуется, не замечает невзгод жизни, живет в каком-то своем мире. Вместе с тем он один из тех, кто отстоял родину, защитил ее в лихую годину. Интерпретация образа приближается к тому типу, который Ф. Достоевский обозначал как «христоролик». Юродивые всегда соотносились с понятием праведности, нравственности, истинности («неложности»). Окружающие же люди не замечают этого человека, забыли о ветеране, поскольку вокруг много другого – «главного и важного», в котором нет духовности. Автор возлагает ответственность на современников за потерю памяти о прошлом, за потерю ими духовности.

Подводя краткий итог сделанным наблюдениям, отметим, что в в региональной литературе все больше внимания уделяется вопросу осмысления роли православия и русской церкви в духовном пространстве России, в сохранении духовных основ жизни. Писатели все активнее связывают христианские ценности с основами современной культуры, делают акцент на необходимости возвращения в современную жизнь основ христианства, придавая зачастую ему новую степень мифологизации. Используя разные способы и методы репрезентации этих основ (метафоризация, символика, реминисценции и проч.) и решая вопрос на тематически разном материале, писатели отражают смену культурных парадигм в современном сознании общества.

Литература

1. Азаренко, Н.А. Метафорическая сакрализация персонажей как основной способ объективации христианских традиций в романе «Братья Карамазовы» Ф.М. Достоевского / Н.А. Азаренко // Вестник ЛГУ имени А.С. Пушкина. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 7-14.
2. Ионин, Г. Новый Шесталов / Г. Ионин // Юван Шесталов. Избранное. – М.: Советский писатель, 2007. – С. 3-16.
3. Роговер Е., Нестерова С. Творчество Еремея Айпина / Е. Роговер. – Ханты-Мансийск: Полиграфист, 2007. – 140 с.
4. Ребель, Г.М. «Пермское колдовство», или роман о парме Алексея Иванова / Г.М. Ребель. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://arkada-ivanov.ru>. – Дата доступа: 20.02.2017.
5. Рябий, М.М. «Окопная» правда в рассказе Еремея Айпина «В окопах, или Явление Екатерины Великой. Рассказ фронтовика» / Исследования и литература о Великой Отечественной войне: современные дискуссии: Материалы научной конференции, г. Ханты-Мансийск, 13 декабря 2010 г. – Ханты-Мансийск: Принт-класс, 2011. – С. 132-137.

I.M. Kulikova

Surgut State University

e-mail: kim0153@mail.ru

Representation of the ethical and philosophical foundations of Christianity in the modern literature of Zauralye

Key words: Christian philosophy, Christian ethics, mythologizing, symbols, mythologizing.

The article analyzes the peculiarities of perception, comprehension and reflection philosophical and ethical systems of Christianity in modern regional prose of Zauralye, marked the ways of their representation. Modern writers have focused on the need to return to the basics of Christianity modern life, often giving it a new level of mythologizing. Topic is solved by the example of the works of E. Aipin, S. Kozlov, A. Nerkagi, Yu. Shestalov, A. Ivanov.

Г.І. Радько

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

e-mail: hanna.radko@mail.ru

УДК:821.161.2:82-14

«Я ДЛЯ ТЕБЕ ГОРІВ, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ...» :

ЗМІСТОВІ АКЦЕНТИ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Ключові слова: Василь Симоненко, шістдесятництво, антропоцентризм, національний характер, спорідненість з Т. Шевченком.

У статті окреслено змістову парадигму художніх текстів українського поета-шістдесятника Василя Симоненка. Описано конкретні прояви його індивідуального стилю, а саме: загострене відчуття несправедливості, максималістська любов до України, антропоцентризм. Акцентується увага на спорідненості національного характеру автора і ліричного «я» з ліричним героєм Тараса Шевченка, а також популярності і актуальності поезії Василя Симоненка у сучасній Україні.

У час, коли весь український народ переживав Велике Різдво своєї нації і велике випробування, захищаючи свій вибір і право на Свободу, на Правду, на Людську гідність, на національну Свідомість, коли український народ і сьогодні захищає у Донецькій та Луганській областях свою територіальну цілісність, його національну ідею можна окреслити словами українського поета, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка (посмертно) Василя Симоненка: «На-

род мій е! Народ мій завжди буде! // Ніхто не перекреслить мій народ!» [8, с.271]. Озброєний вірою і переконанням народ захищає свою країну, свою землю. Наша звитяга – це боротьба за незалежність і суверенітет України, за яку склали голову тисячі наших краян.

У цьому контексті по-особливому бачиться і творчість Василя Симоненка. Його голос став в ці дні нашим внутрішнім голосом. Чути й розуміти його – означає йти до самих себе. Він утверджував у слові наш український родовід, нашу гідність. Його поезія і сьогодні допомагає вірити, що ми відбулися як народ.

Спираючись на спогади друзів В.Симоненка, нині відомих поетів та літературознавців, на самі твори нашого талановитого земляка, а також на дослідження А.Ткаченка, В.Пахаренка, М.Жулинського та Л.Тарнашинської, поміркуємо над мисленневими горизонтами поета, зацентрувавши увагу при цьому на змісті творів, їх провідних мотивах. Це питання, при всій широті досліджень, не можна вважати остаточно вирішеним. То ж звернення до цієї теми викликане і потребами часу, і потребами літературознавства.

Василь Симоненко народився в селі Біївці на Полтавщині на другий день Різдва – 8 січня 1935 року. Біївці – то віддалене від цивілізацій, степове, козацьке село, що розкидало білі хати в заплаві Удаю на Лубенщині. «Переказують, що вони – щасливий уламок сівери, племені, яке в праісторичні часи разом із полянами, кривичами, деревлянами пригорталось до Дніпра, Десни, Удаю з далекого Півдня. Сівера пракорінням тут навічно вросла. А коли ту людність до Паміру відкинув льодовик, то вона й через тисячоліття повернулася на материзну, сюди, під трипільські святі вітри, дощі й сонечко» [2, с.110]. Як стверджує Борис Олійник, Василь «акумулявав в собі всі характерні ознаки рідного краю: помірковану засмаглисть, за начебто безстороннім поглядом – гоголівський причасний усміх, за помірною неквапливістю – гостру, зірку реакцію Остапа Вишні» [6, с.11].

Він належав до покоління шістдесятників і став виразником його духу. Українське шістдесятництво як феномен літератури і феномен політики розпочинається в середині 1950-х років національно-визвольним протестом проти імперської тоталітарної системи. Шістдесятники, діючи в рамках існуючої системи, відновили суму соціально-психологічних якостей інтелігенції: природну самоповагу, індивідуалізм, орієнтацію на загальнолюдські цінності, неприйняття несправедливості, повагу до етичних норм, до права і законності.

У Києві вони згуртувалися в Клуб творчої молоді (1959-1964 рр., президент – Лесь Танюк), який став національно-культурним осередком: організували літературно-художні вечори, виставки, подорожі, колядування. Такі ж клуби почали діяти і в інших містах України. Основним завданням шістдесятників було повернути принцип правди, справедливості, гуманізму в літературу і політику.

Як стверджує учасник правозахисного руху Василь Овсієнко [5], восени 1962 року Лесь Танюк [9], Алла Горська та Василь Симоненко віднайшли поховання жертв репресій 1930-х років у Биківні поблизу Києва і оприлюднили меморандум до Київської міськради з вимогою розслідувати ті події. Після цього на членів Клубу творчої молоді розпочався інтенсивний тиск. Вивчення творчості Василя Симоненка у школі, яке розпочалося по його смерті, було призупинене аж до набуття Україною незалежності.

Моральний максималізм в усьому, а особливо в синівській любові до рідної землі, до Батьківщини – одного з провідних мотивів творчості, вирізняв його з-поміж інших поетів-шістдесятників. І в цьому феномен Василя Симоненка. Звертаючись до України, він запально проголошував: «*За нашу землю, дорогу й кохану, // Я рад прийняти на себе всі вогні!*» [8, с.120]; «*я для тебе горів, // український народі,*» [8, с.208]; «*Україно ти для мене – диво! // (...) Буду, мамо горда і вродлива, // З тебе дивуватися повік. // Ради тебе перли в душі сію, // Ради тебе мислю і творю – // Хай мовчать Америки й Росії, // Коли я з тобою говорю! // (...) Маю я святе синівське право // З матір'ю побуть на самоті // (...) Україно! Ти-моя молитва, // Ти моя розпука вікова... // Гримотить над світом люта битва // За твоє життя, твої права*» [8, с.214]. У вірші «Лебеді материнства», частина якого вже стала піснею, поет категоричний: «*Можна все на світі вибирати, сину, // Вибрати не можна тільки Батьківщину*» [8, с.237]. Такий максималізм маємо хіба що у Т. Шевченка. Оксюморон «*Любове грізна! Світла моя муко! // І радосте безрадісна моя!*» у поезії «*О земле з переораним чолом*» вказує на гнів і тяжкі страждання поета від кривди і зла, від якого потерпає наш народ [8, с.252].

22 травня 1962 року на літературному вечорі молодих авторів (під головуванням Павла Григоровича Тичини) Василь Симоненко так репрезентував себе: «Я – українець. Оце і вся моя автобіографія». На думку Романа Корогодського «це – ключ до пізнання явища на ім'я Симоненко» [4]. На той час вже була видана «Тиша і грім», книга, яка викликала велике зацікавлення критики, всієї літературної громадськості. Відчуття потрібності своєму знедоленому народові зміцнювало віру, надихало на творчість, не давало поетові можливості зупинятися, остерігатися: «*Як не крути, // на одне виходить, // слід би катюгам давно зазубрити: // можна прострелити мозок, // що думку народить, // думку ж не вбить!*» [8, с.260].

Він скромно оцінював свій талант. «Я розумію, що поет з мене такий собі. Але бувають і гірші. Такі, як я, теж необхідні для літератури. Ми своїми кволими думками угноємо ґрунт, на якому виросте гігант. Прийдешній Тарас або Франко. Жду його, як віруючий прищестя Христового. Вірю, що мені пощастить почути радісну осанну на честь його приходу. Хай тільки не зневажає він нас, маленьких чорноробів поезії. Він виросте з нас» 18. IX.1962 [8, с.542]. На думку академіка М.Жулинського, Василь Симоненко тому оцінював свій талант невисоко, усвідомлюючи, «що час наклав і на його думки, на його характер образного самовираження печать перестрашування. Ця недовіра до слова (...) мимоволі всотувалася в думки і настрої митців, витворюючи і в них самих „домашніх“, внутрішніх цензорів (...)» [3, с.399].

Василь Симоненко багато працює над собою, замислюється над проблемами в літературі, життям народу. Доказом цього є запис у щоденнику: «Ніяке вчення не сміє монополізувати духовне життя людства. До нестями ненавиджу казенну, патентовану, відгодовану мудрість. Якими б цитатами бездари не підпирали свою розумову стелю, вона однак занизька для нормальних людей. Як простір немислимий без руху, так поезія немислима без думки. Що то за простір, коли в ньому не можна рухатися? Яка то поезія, коли вона не мислить? Поезія – це прекрасна мудрість» 21.X.1962 [8, с.544]. На 1963 рік його голос перебивав голоси багатьох правдиво талановитих, самобутніх поетів, в якому виділяємо ще одну особливість індивідуального стилю Василя Симоненка, ще один змістовий акцент – це реакція на зневаження людини у цілому, людини праці зокрема і духовного в людині.

Однією з головних світоглядних засад шістдесятників був гуманізм та антропоцентризм. Антропоцентризм — це принцип, відповідно до якого людина є завершенням еволюції світобудови. Сам термін був вжитий в добу Відродження. Суть його полягає в тому, що центр Всесвіту переноситься від проблем світобачення до конкретних проблем людини [1]. Здається, нікому не вдалося в ті роки так індивідуалізувати та екзистенціувати в поезії простір українства, як Василеві Симоненку: «Люди – прекрасні...»; «Ми усі по характеру різні...». Сонет «Я», написаний 1955 року (задовго до однойменного вірша «Я»), свідчить про органічність і послідовність в опрацюванні проблеми антропоцентризму В. Симоненком: «У кожного Я є своє ім'я, // На всіх не нагромаєш грізно, // Ми – це не безліч стандартних „я“, // А безліч всесвітів різних. // Ми – це народу одвічне лоно, // Ми – океанна вселюдська сім'я. // І тільки тих поважають мільйони, // Хто поважає мільйони „Я“ » [8, с.233]. Перший вірш «Ти знаєш, що ти – людина?...» [8, с.266] в умовах загального переляку прозвучав як вибух. Героями його поезій є люди-односельці, багаті духовно, як і дід Федір Трохимович Щербань (вірш «Дід умер» [8, с.177-178]). Усе життя В.Симоненко ніс у собі почуття болю за матір, яка, не виробивши трудовнів, мусила перебувати на його утриманні, за бабу Онисю, якій «За те, що ми в космос знялися, // що нині здорові й живі, // я пам'ятник бабі Онисі // воздвиг би на площі в Москві» [8, с.217]. Апофеозом поетичного возвеличення матері і материнства, рівного Шевченковому «У наших раї на землі...» є балада «Одинокa матір»: «Мадонно мого часу! // Над тобою // Палають німби муки і скорбот, // І подвиг твій, // Обпечений ганьбою, // Благословив розстріляний народ» [8, с.254].

Вміння сказати правду, коли в суспільстві все мовчить, – то яскрава особливість поета. Ці поезії публіцистичні, експресивні, оскільки сама «Земля кричить. Шинкують кров'ю війни» [8, с.143]. Навіть вірш у Симоненка називається «Крик ХХ віку». «В.Симоненко носив у собі не тільки зовнішній, а й внутрішній бунт словом. Звідси окличність, щоб почули його глибинне, найсокровенніше. Звідси і коротка спресована фраза, як викристалізоване кредо. Спроба говорити сентенціями – аби врзалося у пам'ять. Загострило увагу. Спонукало до думки», – пише Людмила Тарнашинська [10, с.276]. Читаючи щоденник [8, с.541–548] розумієш, що після виходу першої поетичної збірки, поет був уже іншим. Йому боліли болі вже не тільки окремої людини, а всієї погвалтованої нації. Василь на той час уже мав поезії Шевченкового духу. Отже, третій змістовий акцент – викривальний пафос радянської дійсності, метафоричне самоствердження людини і народу.

Йому вже тісно в скупих формах традиційної поетики, він розриває класичний розмір і вже виринає на простір парадоксального зміщення стилів, міфологічних образів і сучасних реалій. На вечорі пам'яті Симоненка в Спілці письменників Іван Дзюба заманіфестував нове значення Василевої поезії і самого поета – як національного, схарактеризувавши його творчість як вияв громадянської звитяги. У квітні 1963 року у Жовтневому палаці в Києві під час відбору молодих поетів на поїздку в Москву на дні культури і мистецтва Василь Симоненко читав «Злодія», «Пророцтво 17 року» (тепер друкується під назвою «Гранітні обеліски, як медузи...»), чи [На цвинтарі розстріляних ілюзій] та «Некролог кукурудзяному качанові, що згнив на заготпункті». Різкий викривальний пафос і гнівний осуд радянської системи пронизував ці вірші. У мужньому слові поета заговорила сама Правда: «Де вони, ті – відгодовані й сірі, // Недорікувати демагоги і брехуни, // Що в'язи скрутили дядьковій вірі, // Пробиваючись у крісла й чини. // Їх би за грати! Їх би до суду! // Їх би до карцеру за розбій! // Доказів мало??? Доказом будуть // Лантухи вкрадених вір і надій [8, с.255].

Роман Корогодський [4, с.138-143] згадує, як на одній із вечірок заговорили про героїв, яких оспівують у народних піснях, думах, переказах, казках. Василь слухав уважно і навіть такий приклад: Кирило Кожум'яка, Ілля Муромець, наші слов'янські герої епосу, вкрай здивувалися б, довідавшись, що один з їхніх далеких нащадків Тимофій Єрмак бере участь у безперервних завоювницьких походах. Іронія долі – перетворення Кирила Кожум'яки на Тимофія Єрмака... Василь Симоненко спитав: чи можна уявити Сагайдачного, Наливайка, Гонту, Морозенка, Нечая, Богуну і десятки інших наших героїв, які несли б поневолення чужим народам.

Отже, те, що як магніт, притягує у віршах Симоненка, є відчуттям критеріїв, історичного буття українського народу, відстоюванням його національної своєрідності, голосом національного болю. Ці почуття хвилюють і просто вражають читачів.

Чи не до безтурботних і наївних деяких земляків своїх звертався поет у своїй «лебединій пісні» «Казці про Дурила» [8, с.365–372], яку не друкували 24 роки, із пересторогою: легко загубити дорогу до рідного краю (при тому, що і сама батьківщина відштовхує тебе за твоє інакомислення), але як важко буде згодом відшукати свою вітчизну, утвердитися у правоті своїй, у свободі вираження думок, надій, переживань.

Перечитаймо казки про дітей (написаних не тільки для дітей) «Подорож у країну Навпаки», «Цар Плаксії і Лоскотон» – зразки художньої сатири на радянську дійсність. Йому дано було пізнавати фундаментальні основи буття як Г.Сковороді і Т.Шевченку. Але ... не сталося. Смерть Симоненка аж ніяк не була випадковою [7]. Як засвідчували подальші суспільні події, подібним способом були вбиті художниця Алла Горська, композитор Володимир Івасюк.

Поетія Василя Симоненка була найпершим виразним свідченням доростання культурного руху шістдесятників до політичного, антиімперського, адже колоніальне становище України було основною причиною нищення української культурної самобутності. І тому сьогодні, коли цей час настав, Василь Симоненко і його поезія з нами, бо він до цього дня йшов, чекав.

Література

1. Борейко, В.Є. Видовий терор / В.Є. Борейко. – К.: Логос, 2010. – 144с.
2. Дмитренко, О. «Згадуй зрідка черкаську осінь», або «Дай мені у думку динаміту...» / О.Дмитренко // Дмитренко, О. Де береться Дніпро... Повісті-есе, есе. – СПб.: «Гуманістика», 2004. – С.106–236.
3. Жулинський, М.Г. Василь Симоненко / М.Г. Жулинський // Жулинський, М.Г. Із забуття в безсмертя (Сторінки призабутої спадщини). – К., 1990. – С.397–415.
4. Корогодський, Р. Симоненко долає «Земне тяжіння», або зустрічі на черговій орбіті / Р. Корогодський // Сучасність. – 2001. – №6. – С.138–143.
5. Овсієнко, В. Правозахисний рух в Україні / В. Овсієнко // Овсієнко, В. Світло людей. Мемуари та публікації: У 2-х книгах. – Кн.ІІ. – Київ-Харків, 2005. – С. 107–146.
6. Олійник, Б. Дорога життя. Далина життя. Долина життя... / Б. Олійник // Відлуння Василевого Різдва: Збірн. присвячений 70-літтю від дня народження Василя Симоненка / Упоряд. Н. Баклай, В. Куксань та ін.. – Полтава: АСМІ, 2004. – С.11–14.
7. Онойко, В. Чи били Василя Симоненка / В. Онойко // Літературна Україна. – 1992. – 27 лютого.
8. Симоненко, В. Вибрані твори / В.Симоненко / Упоряд. А.Ткаченко, Д. Ткаченко. – К.: Смолоскип, 2010. – 852с., 16 іл. – («Шістдесятники»).
9. Танюк, Л. [У Биківнянському лісі] / Л. Танюк // Танюк, Л. Твори: В 60 т. – Т. VI: Щоденники 1962 р. – К.: Альтерпрес, 2006. – С.538–544.
10. Тарнашинська, Л «Поетика поривань» як естетична норма: Василь Симоненко / Л. Тарнашинська // Тарнашинська Л. Презумція доцільності.: Абрис сучасної літературознавчої концептології. – К.: Виддім «Києво-Могилянська академія», 2010. – С.274–286.

H.I. Radko

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
e-mail: hanna.radko@mail.ru

"I have devoted my life for you, the Ukrainian people ...": content accents of the poetry by Vasyl Symonenko

Keywords: Vasyl Symonenko, the authors of the 1960th, national character, anthropocentrism, moral maximalism, Taras Shevchenko.

The article outlines the semantic paradigm of the texts of the Ukrainian poet of the 1960th Vasyl Symonenko. The peculiar manifestations of his individual style, namely a heightened sense of injustice, his love for Ukraine, anthropocentrism were described by the author of the article. The attention is focused on the correlation of the national character of the author and the lyrical "I" with the lyrical hero Taras Shevchenko, as well as the popularity and relevance of poetry Vasyl Symonenko in modern Ukraine.